

נספרות

sifrut@yedioth.co.il

קריאה מאוחרת

רגע לפני שאתם יוצאים לנבור בדוכני שבוע הספר, הנה כמה מהספרים שפיספסנו כאן לאורך השנה, וראויים מאוד לתשומת ליבכם

איור של איתן אלוא מתוך הספר

יוני ליבנה

בקרוב אצלך

'שמלות כלות' של שהם סמיט ואיתן אלוא מציע שיתוף פעולה פראי ומבריק בין טקסט לאיור

אם לא הייתי מיודד עם המאייר איתן אלוא, כנראה לא הייתי מגיע אל הספר הזה. מול. במקורו, 'שמלות כלות' התפרסם לפני שנים כסיפור לא מאויר. שהם סמיט יצרה וריאציה מרידה-הומוריסטית למעשיות בסגנון היפהפייה הנרדמת ושלגייה. במקום אמא חורגת – אמא ביולוגית, חסרת בושה. במקום נסיכה – אישה עירונית, בת הזמן והמקום האלה, שמאמינה בסיפורי סבתא. במקום נשף מקולל שממנו דוהרת העלילה – הסיפור מתקדם לקראת חתונה גורלית. סמיט מארגנת את כל המרכיבים הפרוייקט – זאיים – שמלה, דיאטות וניג'ו'סים הרדיים בין ילדים והורים, מתחתנים ומחתנים – סביב רעיון אבסורדי או מופלא: הכלה עדיין לא פגשה את החתן, אבל קיבלה הבטחה מוסמכת לגבי יום החתונה ממגדת עתידות.

בגלגולו החדש, 'שמלות כלות' עוצב כספר ילדים שמיועד למבוגרים. הוא מצטרף למדף הקצר והצעיר יחסית של ספרות מצוירת בעברית, אבל לא במתכונת הקלאסית של רומן גרפי. כדי להתקדם בגוף הספר, שרפיו המקופלים נפרשים ונסגרים כמו אקורדיון, הקוראים צריכים להפעיל את העיניים ואת האצבעות, להרגיש באופן ממש איך הספר בנוי, איך האיוורים מתפרשים במרחב. המשחק העיצובי ממחיש עניין עמוק יותר. שתי הדמויות, הכלה ואמה, חיות בסרט. שתיהן רואות מול העיניים סיפור נוצץ, פנטסטי, מגוחך. בעזרת הכלה האולטרה-צרכנית, סמיט עוקצת את התפיסה היחצנית, הפנטסטית, של יחסים משפחתיים, שרובנו כנראה חייבים לקבל ולבלוע. אלוא, לעומת זאת, מראה איך פועל היצור שנקרא סיפור. איך אנחנו מעבדים בראשנו מילים ומשפטים סתומים – כמו אותה הבטחה לחתונה – לכדי סיפור חי.

האיור ממחיש באופן גופני כמעט את הנכונות להיבלע בסיפור, בהיבט טחה המפוקפקת שמעבר לרף. הוא מפרש וממחזי את האופן שבו הכלה ואמה מפנטזות את העולם, ממלא את החורים השחורים בסיפור הכתוב ברמזים הולכים ומתנפחים עד לפואנטה בלתי נמנעת. אלוא מדגים את המלחמה העקיפה בין האם המפלצתית והבת הנאיבית כמין שיתוף פעולה פרוע, סימביוטי ומחושב בין הטקסט והאיור. בין הדמיון היצירתי למציאות היבשה. בזמן הקריאה, כולנו אימהות תככניות. כולנו כלות חולות במבה. בשוק הספרים הישראלי נהוג להתייחס לקוראים כאל ילדים קצת טמבלים. וגם בחדשות, בזירה הפוליטית. להתנחמד, לעשות פרצופים, להיטפס. לכן נחמד לפגוש בספר שאמנם מכבד ומקצין את היצר היל' דותי, הפראי-הרפתקני – אבל מציג את הקשר הבלתי נפרד בין הפראות הזאת לרגישות ולתחכום שצומחים ממנה.

שמלות כלות // שהם סמיט (כתבה) ואיתן אלוא (איור) | הוצאה עצמית

אריק גלסנר

החיים עצמם

'קום קרא' מציב את שמעון אדף גבוה יותר מבני דורו הספרותי

לקרוא לה ריאליזם אישי. השפה של המספר של אדף, בייחודיותה אך בהיצמדה לתחושות שמעורר בה הקיום, כמו מנכסת את הקיום המשותף הזה לרשותה-שלה הפרטית. כמה פוצעת היא הילדות! וכמה מוזר שכולנו, שהע' לינו פימה עלי כסל, מנטלית אם לא ממשית, היינו פעם ילדים דקיקים פצועים! נאבקים על מקומנו בחברת היל' דים, מתבוננים בתימהון ובחשד בהורינו, מסרבים להאמין שהם יוכלו ללמד אותנו משהו! אנוכיים באופן נאיבי כל כך, לכודים כאסירים בהיינו בלי לתת על כך את הדעת!

הפרווה של אדף לוכדת את טעמה זה של הילדות, בשדרות של שנות ה-80 שמתפקעת מתסיסה תרבותית בלי לדעת זאת עדיין; תסיסה שנתנה את אותותיה בעתיד הנסתר מהעין של הילדים המקימים להקות וכותבים שירים, נעים בין סלנג ("תמיד אתה חייב להרוס בריחה טובה עם ההערות היבשות שלך") לבין לשון רתית ("יימח שמם של אותם משומדים"), המתחברים לחבורות או מורדים מהן.

אדף הוא סופר שלא מקל על קוראיו. 'קום קרא' – השלישי בסדרת ספרי הבלש אליש בן זקן (קדמו לו 'קילומטר ויומיים לפני השקיעה' ו'קובלנה של בלש') – אמנם היה השנה בין המועמדים לפרס ספיר, אבל מבחינת הקהל הרומן הזה, על 600 עמוד דיו, עבר מתחת לרדאר. לא מאוחר לתקן.

קום קרא // שמעון אדף | כנרת-זמורה-ביתן | 608 עמ'

חלקים נרחבים בפרווה של שמעון אדף ב'קום קרא' הם הטובים ביותר שקראתי אצל בני דורו הספרותי, דור ילידי שנות ה-70. קטעים נרחבים ברומן, בעיקר אלה העוסקים בנעוריו של המשורר-לימים נחום פרקש בשדרות, מצי' גים תלכיד יוצא דופן של אקספרסיביות עזה ועשירה עם יכולת קליטה מדויקת ומפורטת של המציאות. המפגש הזה בין השפה הבארוקית לבין הריאליזם המדוקדק יוצר טוטאליות מיוחדת במינה, שמזכירה לפרקים את הסופר האמריקאי הגדול תומס וולף, שגם אצלו השפה הגועשת ושוצפת מתנשאת כנחשול אדיר על מנת לבלוע את המציאות על כל סדקיה וגבשושיותיה.

אדף עצמו מתייחס פה ושם למתח הזה שבין המילים לדברים: "לנגד עיניי קמו והיו במלוא עוזם חום הצהריים בחורשה, המתחם החשוף שבו שיח קנו, האור המתוח בין העלים, כשהבטתי השמימה, ריח העפר, חספוס הגזעים, העשבים השוטים המג' רים ושורטים את הקרטוליים. כל פרט קיבל מוחשות גדולה מזו שאני נחום הייתי ער לה באותם רגעים, כשהייתי שרוי כולי בפעולות, בקשב לכוונותיהם של האחד רים. אולי משום שאני נחום כמו חזיתי בדברים מוחץ וידעתי, שבלעדיו, בלי עדי כושר הדיבוב של הצופה שנעש' תי בעל כורחי, של כוח מבטי האוחז בהם, הייתה נגזלת מהדברים חיותם".

כך נוצרת תופעה ספ' רותית מאלפת שניתן

שמעון אדף
צילום: יונתן בלום

